

Seat No. **OCT-NOV 2025 WINTER EXAMINATION****11670 Bachelor of Science (B.Sc.) NEP 2.0****Sub. Name: ENVIRONMENTAL STUDIES****Sub. Code: 94282/91270/67043/78928/79089**

**/79118/83229/84775/91147/91155 /91166/91246/91270/91294/91308
 /91437/91457/91555/91656/91966 /92943/93227/77942/93448/93546
 /94220/94787/94884/96146/83818 /93528/67042/73487/78887/91680
 /80344/91186/94746/67072/98758 /93704/110924/91697/97471/92965
 /94950/94093/78951/67043/110993 /64275/51077/67074**

Day and Date: Sunday ,07-12-2025**Total Marks: 70****Time: 02:30 PM To 05:30 PM**

- Instructions:**
1. All questions are compulsory
  2. Draw neat labelled diagrams wherever necessary
  3. Figures to the right indicate full marks

Q1) Solve following MCQ.**[10]**

- i. Which of the following is a point source of water pollution?
 खालीलपैकी कोणता केंद्रीय जल प्रदूषणाचा एक स्रोत आहे ?
 A. Agricultural lands
 शेतजमीनी
 B. Suburban land
 उपनगरीय जमीन
 C. Industry
 कारखाना
 D. None of the above
 वरीलपैकी काहीही नाही
- ii. The pyramid of numbers is inverted in the case of----
 -----च्या बाबतीत संख्यांचा मनोरा उलटा आहे
 A. Parasitic food chain
 परजीवी अन्न साखळी
 B. Grassland ecosystem
 गवताळ प्रदेश परिसंस्था
 C. Forest ecosystem
 वन परिसंस्था
 D. Lake ecosystem
 तलाव परिसंस्था
- iii. Best method of proper solid waste disposal is -----?
 घनकचरा विल्हेवाट लावण्याची सर्वोत्तम योग्य पद्धत ----- आहे ?
 A. Disposed into land
 जमिनीत विल्हेवाट

- B. Burning
जाळणे
- C. Disposed into the ocean
समुद्रात विसर्जित
- D. Sanitary landfill
जमिनीत न झिरपता पुरने

iv. PAN is a type of ----- pollutant.

पॅन (PAN) हा एक प्रकारचा ----- प्रदूषक आहे.

- A. Primary pollutant
मुख्य प्रदूषके
- B. Secondary pollutant
द्वितीय प्रदूषके
- C. Tertiary pollutant
तृतीय प्रदूषके
- D. None of the above
वरीलपैकी काहीही नाही.

v. The organisms which feed on dead organisms and excreta of living organisms are known-----

जे जीव मृत जीवांना खातात आणि मलमूत्र यांच्यावर जगतात -----

- A. Decomposers
विघटन करणारे
- B. Renewable
अक्षय
- C. Abundant
मुबलक
- D. None of the above
वरीलपैकी काहीही नाही

vi. What percentage of its geographical area of a country should be under forest cover?

देशाच्या भौगोलिक क्षेत्राचा किती टक्के भाग जंगलाखाली असावा ?

- A. 23%
२३%
- B. 33%
३३%
- C. 43%
४३%
- D. 53%
५३%

vii. The order of basic processes involved in succession is---

परिस्थितिकीय उन्नत अनुक्रम समाविष्ट असलेल्या मूलभूत प्रक्रियेचा क्रम आहे----

- A. Nudation->stabilization-> competition and co action->Invasion->reaction
ओसाड जागेचा विकास > स्थैर्य > स्पर्धा आणि सहक्रिया > शिरकाव >प्रतिक्रिया

- B. Nudation->Invasion-> competition and co action->reaction->stabilization
ओसाड जागेचा विकास > शिरकाव > स्पर्धा आणि सहक्रिया >प्रतिक्रिया > स्थैर्य
- C. Invasion-> Nudation->competition and co action->Reaction->stabilization
शिरकाव >ओसाड जागेचा विकास >स्पर्धा आणि सहक्रिया >प्रतिक्रिया > स्थैर्य
- D. Invasion->stabilization-> competition and co action->Reaction->nudation
शिरकाव > स्थैर्य > स्पर्धा आणि सहक्रिया > प्रतिक्रिया >ओसाड जागेचा विकास

viii. Which is the largest ecosystem on Earth?

पृथ्वीवरील सर्वात मोठी परिसंस्था कोणती आहे ?

- A. Desert
वाळवंट
- B. Grassland
गवताळ प्रदेश
- C. Ocean
महासागर
- D. Forest
जंगल

ix. What role human plays in food chains?

अन्नसाखळीत मानवाची भूमिका काय आहे ?

- A. Producer
उत्पादक
- B. Consumer
ग्राहक
- C. Decomposer
विघटन करणारा
- D. None of the above
वरीलपैकी काहीही नाही

x. The surface area from which runs off rainwater is collected is called -----

ज्या पृष्ठभागावरून पावसाचे वाहत जाणारे पाणी एकत्र केले जाते त्याला ----- म्हणतात

- A. Rainwater Harvesting
पावसाच्या पाण्याचे संकलन
- B. Catchment Area
पाणलोटक्षेत्र
- C. Water establishment
पाणी स्थापना
- D. None of the above
वरीलपैकी काहीही नाही

Q2) Answer any three from the following खालीलपैकी कोणतेही तीन उत्तर द्या

[15]

- a. Q1. Describe the structure of the pond ecosystem.
Q2. Define deforestation and list the causes of deforestation.

- Q3. Define soil erosion and list the causes.
 Q4. Explain genetic, species and ecosystem diversity with examples.
 Q5. What are the causes of marine pollution?
 Q1. तलावाच्या परिसंस्थेच्या संरचनेचे वर्णन करा
 Q2. जंगलतोड परिभाषित करा आणि जंगलतोडीची कारणे सूचीबद्ध करा.
 Q3. मातीची धूप परिभाषित करा आणि कारणे सूचीबद्ध करा.
 Q4. उदाहरणांसह जनुकीय विविधता ,प्रजातीय विविधता व परिसंस्था विविधता स्पष्ट करा.
 Q5. सागरी प्रदूषणाची कारणे कोणती ?

Q3) Write Short note on any three कोणत्याही तीनवर लहान टीप लिहा **[15]**

- a. Q1. Solid waste pollution
 Q2. Biodiversity hotspot
 Q3. Forest resources
 Q4. Population growth
 Q5. Detritus food chain and Grazing food chain
 Q1. घनकचरा प्रदूषण
 Q2. जैवविविधतेचे संवेदनशील प्रदेश
 Q3. वन संसाधने
 Q4. लोकसंख्येची वाढ
 Q5. मृतोपजीवी अन्नसाखळी व चराऊ अन्नसाखळी

Q4) Explain in detail the Air (Prevention and Control of Pollution) Act **[10]**
 OR

Briefly discuss the various types of terrestrial and aquatic ecosystems.

हवा (प्रदूषण प्रतिबंध आणि नियंत्रण) कायद्याचे तपशीलवार वर्णन करा.

किंवा

विविध प्रकारच्या स्थलीय आणि जलीय परिसंस्थेची थोडक्यात चर्चा करा.

Q5) Describe the threats to biodiversity and the various methods used in the Conservation of Biodiversity. **[10]**

OR

Explain in detail definition, Causes, effects and control measures of water pollution.

जैवविविधतेला असलेले धोके आणि जैवविविधतेच्या संवर्धनासाठी वापरल्या जाणाऱ्या विविध पद्धतींचे वर्णन करा

किंवा

जलप्रदूषणाची व्याख्या, कारणे, परिणाम आणि नियंत्रणाचे उपाय तपशीलवार स्पष्ट करा.

Q6) What are the roles of an individual in the prevention of pollution? Explain your Point of view and control measures. **[10]**

OR

What is disaster management? Explain with cyclones, tsunamis or landslides.

प्रदूषण रोखण्यासाठी व्यक्तीची भूमिका काय आहे ? तुमचा दृष्टिकोन आणि नियंत्रण उपाय स्पष्ट करा.

किंवा

आपत्ती व्यवस्थापन म्हणजे काय ? चक्रीवादळ, त्सुनामी किंवा भूस्खलनासह स्पष्ट करा.

End Of Question Paper

Important Note for Chief Exam Officer / SRPD Coordinator / Sr Supervisor/ Student -

This Question Paper may be distributed for following Subjects as common code.

सदरची प्रश्नपत्रिका खालील विषयांकरिता वितरित करता येईल.

- 1] (287) B.Sc. Computer Science (Entire) (67043) Environmental Studies Part 2 SEM 4
- 2] (1155) Bachelor of Architecture(C.B.C.S) (79089) Environmental Studies Part 2 SEM 4
- 3] (159) Bachelor Of Technology-(Cr.) (84775) Environmental Studies Part 2 SEM 4
- 4] (7823) Bachelor of Business Administration NEP (91680) Environmental Science Part 2 SEM 4
- 5] (2367) B.Sc. Food Science (Entire) (CBCS)(NEP 20) (91166) Environmental Studies Part 2 SEM 4
- 6] (2368) B. Voc. in Automobile (NEP 2020) (93546) Environmental Science Part 2 SEM 4
- 7] (1189) B.Voc.Tourism and Service Industry(NEP-2020) (92943) Environmental Studies Part 2 SEM 4
- 8] (388) B. A.(Semester) (78887) Environmental Studies Part 2 SEM 4
- 9] (2324) B.Sc. (CBCS) (78928) ENVIRONMENTAL STUDIES Part 2 SEM 4
- 10] (1115) B.Voc.Agriculture (77942) Environmental Studies Part 2 SEM 4
- 11] (5526) Five Years Law (CBCS) (83229) Environmental Studies Part 2 SEM 4
- 12] (7824) Bachelor of Computer Application (CBCS)NEP (91186) Environmental Studies Part 2 SEM 4
- 13] (2364) CBCS B.Sc. Food Technology & Management (91966) Environmental Studies Part 2 SEM 4 (Entire)(NEP 20)
- 14] (510) Five Year Law Course (51077) Environmental Studies Part 2 SEM 4
- 15] (1154) B.Tech. CBCS (79118) Environmental Studies Part 2 SEM 4
- 16] (7825) Bachelor of B. Com Information Technolgy (IT) (92965) Environment Studies Part 2 SEM 4
- 17] (7826) Bachelor of B.Com Bank Management(Entire) (110924) Environmental Studies Part 2 SEM 4 NEP 2020
- 18] (2362) B.Sc. Sugar Technology Entire (NEP 2020) (91656) Environmental Studies Part 2 SEM 4
- 19] (2369) B.Voc. Printing and Publishing (NEP 2020) (93448) Environmental Science Part 2 SEM 4
- 20] (3147) BACHELOR OF VOCATION IN GRAPHIC (94220) Environmental studies- Part 2 SEM 4 DESIGNS(NEP2020) II
- 21] (3140) B.A. (C.B.C.S) (NEP-2020) (93528) Environmental Studies Part 2 SEM 4
- 22] (1162) Bachelor of Social Work (NEP20) (91437) Environmental Studies Part 2 SEM 4
- 23] (2359) B.Sc. Computer Science Entire (NEP 2020) (91270) Environmental Studies Part 2 SEM 4
- 24] (1168) B.A. in Dress Making and Fashion Co-ordination (91246) Environmental Studies Part 2 SEM 4 (NEP 20)
- 25] (2365) B.Sc. Food Science & Technology Entire (NEP (91155) Environmental Studies Part 2 SEM 4 2020)
- 26] (1180) B.Voc in Nursing & Hospital (94884) Environmental Science Part 2 SEM 4 Management(NEP-2020)
- 27] (7810) B.C.A. (CBCS) (94746) Environmental Studies Part 2 SEM 4
- 28] (7822) Bachelor of Commerce (NEP20) (91697) Environmental Studies Part 2 SEM 4
- 29] (2354) B.Sc. CBCS (NEP 2020) (94282) ENVIRONMENTAL STUDIES Part 2 SEM 4
- 30] (2360) B.Sc. Biotechnology Entire (NEP 2020) (91294) Environmental Studies Part 2 SEM 4
- 31] (1171) B.Voc.Agriculture (NEP 2020) (93227) Environmental Science Part 2 SEM 4
- 32] (388) B. A.(Semester) (67042) Environmental Studies Part 2 SEM 4
- 33] (521) Five Year Law Course (100 Pattern) (64275) Environmental Studies Part 2 SEM 4

- 34] (717) Bachelor of Computer Application (110993) Environmental Studies Part 2 SEM 4
- 35] (7801) Bachelor of Comm. (CBCS) (97471) Environmental Studies Part 2 SEM 4
- 36] (7804) Bachelor of Business Administration (CBCS) (80344) Environmental Science Part 2 SEM 4
- 37] (7810) B.C.A. (CBCS) (83818) Environmental Studies Part 2 SEM 4
- 38] (7826) Bachelor of B.Com Bank Management(Entire) NEP (94950) Environmental Studies Part 2 SEM 4
2020
- 39] (2361) B.Sc. Information Technology Entire (NEP 2020) (91308) Environmental Studies Part 2 SEM 4
- 40] (790) B.Com (Information Technology) (67074) Environmental Studies Part 2 SEM 4
- 41] (2325) B.Sc. Computer Science Entire (CBCS) (78951) Environmental Studies Part 2 SEM 4
- 42] (3145) Bachelor of Arts(Defence Study) NEP-2020 (93704) Environmental Studies Part 2 SEM 4
- 43] (8842) Bachelor of Arts and Bachelor of Education (94787) Environmental Studies Part 2 SEM 4
- 44] (717) Bachelor of Computer Application (67072) Environmental Studies Part 2 SEM 4
- 45] (3129) B.A. (C.B.C.S) (73487) Environmental Studies Part 2 SEM 4
- 46] (2358) B.Sc.-M.Sc. Nanoscience and Technology (5 Years (91147) Environment Studies Part 2 SEM 4
Integrated)
- 47] (2363) B.Sc. Animation Entire (NEP 2020) (91555) Environmental Studies Part 2 SEM 4
- 48] (1170) B.Voc. Sustainable Agriculture (NEP 2020) (94093) Environmental Science Part 2 SEM 4
- 49] (1191) Bachelor of Interior Design (NEP 2020) (91457) Environmental Studies Part 2 SEM 4
- 50] (4477) B.A. SPORTS (NEP23) (98758) Environment Study Part 2 SEM 4
- 51] (2358) B.Sc.-M.Sc. Nanoscience and Technology (5 (96146) Environmental Studies Part 2 SEM 4
Years Integrated)